

Г.Г. Грінченко

ПРОВЕДЕННЯ ТА АНАЛІЗ АВТОБІОГРАФІЧНОГО НАРАТИВНОГО ІНТЕРВ'Ю: МЕТОД ФРІЦА ШУТЦЕ

У даній статті викладені основні етапи проведення та аналізу автобіографічного нарративного інтерв'ю за методом німецького соціолога Фріца Шутце. Головну увагу приділено особливостям аналізу інтерв'ю та специфіці використання термінів, запропонованих Ф. Шутце, при здійсненні усно-історичного дослідження.

Ключові слова: автобіографічне нарративне інтерв'ю, когнітивні фігури, біографічні процесуальні структури.

У сучасних усно-історичних дослідженнях, так само, як і в розвідках якісно-соціологічних, великою популярністю користується метод, запропонований Фріцом Шутце – німецьким науковцем, який працює зараз у Магдебургському університеті¹. У цій статті ми спробуємо викласти метод Фріца Шутце поетапно, за логікою запропонованого їм аналізу автобіографічного нарративного інтерв'ю. При цьому використовуватимуться як роботи автора [1-4], так і дослідників, які розвинули та вдосконалили його методику [5-6].

Одразу ж звернемо увагу на те, що в рамках усно-історичного дослідження в його широкому розумінні цей метод є доречним для аналізу питань, пов'язаних з вивченням, у першу чергу, впливу, що мав той чи інший досвід (набутий у рамках певного історичного відрізка часу) на подальше життя респондента, а також проблем трансляції пам'яті про події, що сформували цей досвід. Метод може бути використаним при вивченні соціальних взаємодій у рамках певної групи, чий колективний досвід та колективна пам'ять виступають об'єктом дослідження, а також інваріантів значень, якими індивід наділяє власний досвід. Від інших методів дослідження інтерв'ю метод Ф. Шутце відрізняє те, що він спрямований на вивчення як структур, так і процесів, що тим чи іншим чином вплинули на життя та досвід індивіда, базуючися на співставленні інтерпретаційних зусиль носія біографії з фактичними процесами його життя.

Головною характерною рисою методу Ф. Шутце є поєднання проведення інтерв'ю та його аналізу в єдиний методико-методологічний простір, тобто аналізованим за запропонованим методом може бути тільки «правильно» і, бажано, «вдало здійснене» інтерв'ю, що, за Шутце, має бути проведеним у три етапи. *Перша головна частина* охоплює вільну й спонтанну оповідь інформанта, в яку інтерв'юер безпосередньо не втручається, але підтримує оповідача мімікою, жестами й невербальними знаками, а також заохочувальними, але нейтральними словами чи дуже коротенькими реченнями. Цей етап закінчується, коли оповідач досягає смислової межі свого нарративу («оце, мабуть, і все...»), після чого дослідник починає ставити свої питання, розпочинаючи *другу головну частину* інтерв'ю. У цій частині дослідник використовує спочатку той потенціал оповіді, який містився у першій частині нарративу, але

¹ http://www.iso.uni-magdeburg.de/institut/mitarbeiterinnen_prof_dr_fritz_schuetze.html (по стану на 05.04.2008).

був нереалізований у певних місцях тематичного пересікання нитей оповіді, їх переривання внаслідок, на думку інформанта, незначущості того чи іншого епізоду, у місцях «недостатньої визначеності та абстрагованої хиткості» переказу елементу досвіду за причин його неусвідомленості самим оповідачем і т. п. Питання, що буде висувати дослідник у цій фазі інтерв'ю, повинні бути не тільки «прив'язаними» до оповіді респондента, але й наративними по суті, такими, що будуть орієнтувати респондента саме на оповідання, та поставленими, бажано, з використанням власних слів оповідача («Ви говорили про..., розкажіть/поясніть, будь ласка, з цього моменту...»). Третя головна частина автобіографічного наративного інтерв'ю, за Фріцем Шутце, складається з пропозиції респондентові надати абстраговані описи станів, дій та процесів, що були згадані в розповіді, а також власні пояснення щодо них, інакше кажучи – запропонувати оповідачеві виступити в ролі експерта й теоретика стосовно себе самого. Але ж тут слід зауважити, що подібна постановка питань доречна в рамках суто біографічного соціологічного дослідження, орієнтованого на відтворення й аналіз того, що відбувалося соціально. Усно-історичне дослідження в цьому сенсі є дещо іншим, тому при використанні цієї методики проведення інтерв'ю усний історик може певною мірою розширити коло питань, доповнюючи їх такими, що спрямують оповідача на згадування й уточнення тих чи інших епізодів, подій, явищ та феноменів досліджуваного історичного минулого.

Переходячи до аналізу автобіографічного інтерв'ю слід, перш за все, наголосити, що вихідним посилом для цього аналізу є наступний тезис. За Шутце – дуже спрощуючи положення, але заради того, щоб потім пояснити його детальніше – набутий людиною досвід втілюється в оповіді таким же чином, яким він був пережитим у минулому, тому виключно в розповіді (на відміну від описання, аргументації і зображення) можна дослідити основні когнітивні фігури узагальнення досвіду. У наративній спонтанній оповіді «автобіографічний досвід відтворюється, в першу чергу, «аналоговим способом» через гомологію актуального потоку розповіді з потоком колишнього досвіду, і лише потім вдруге презентується «цифровим способом» через різні ресимволізації перебігу досвіду за допомогою абстрактних категорій і предикатів» [3, С. 78]. Інакше кажучи, досвід людини в її процесуальній (тобто плинній, а не статичній) формі є гомологічним процесу розповіді про цей досвід, і знайдена автором метафора «аналогового» способу відсилає нас до уявлення грампластинки чи аудіокасети, які зберігають аудіо матеріал у форматі, що є прямим, неопосередкованим записом сигналу. Метафора «цифрового способу», у свою чергу, звертає увагу на *перетворення* сигналу в цифрову форму – нулі та одиниці, й акцент тут ставиться саме на перетворенні: на кодуванні, символізації й ресимволізації, тобто осмисленні, наданні певних значень і оцінок пережитому досвідові за допомогою якихось категорій (усталених чи ні – завдання для аналізу феномену колективної/соціальної пам'яті).

У спонтанній оповіді оповідач «пливе» за течією досвіду, що проживається ще раз, але ця оповідь обов'язково повинна бути 1. спонтанною та заздальгідь не підготовленою (тут велика небезпека легітимаций та виправдань), 2. обходитися без втручань інтерв'юєра (особливо в першій фазі, у другій треба повертати оповідача до ситуації і просити викласти її ще раз). Але, й це дуже важливо, в наративній оповіді відображається не сам по собі досвід, а *процес* його набуття, гомологічними є не

оповідь та досвід, а *структура* набуття досвіду та *структура* побудови наративної оповіді. Тобто структурний аналіз оповіді дасть нам уяву про (процесуальні!) структури набутого досвіду, допоможе відповісти на питання не «що відбулось», а «як відбувалось». Дивує, за словами автора, «в якій великій мірі наративне резюмування досвіду виявляється саме в його «Як», тобто, в формальній структурі його презентації, систематичній урегульованості і порядку. Особливо аналогові елементи цього порядку в своїй суті мають відношення не до інтерактивної динаміки і організації розмови в комунікативній ситуації, в якій відбувається наративне інтерв'ю, а пояснюються структурою знов згаданого автобіографічного нашарування досвіду» [3, С. 80]. Автор далі задається питанням – що саме гарантує це дивовижне структурне упорядкування формального виконання автобіографічної спонтанної оповіді, й висуває таку гіпотезу: формальний порядок виконання оповіді пояснює та обставина, що автобіографічна, як і всяка інша оповідь, орієнтується на *когнітивні фігури* повторення досвіду, тобто когнітивні принципи порядку, що гнучко й систематично упорядковують струм ретроспективного згадування й є принципами організації досвіду, що проживається в оповіді наново.

Метод аналізу інтерв'ю, розроблений Ф. Шутце, не передбачає окремою процедурою вичленування чи дослідження когнітивних фігур оповіді, але знайомство з цією дефініцією є необхідною передумовою розуміння запропонованих автором етапів роботи з текстом біографічного наративу. Когнітивних фігур упорядкування минулого досвіду небагато, за Шутце це, по перше, *носії біографії*, *носії події* та їх *взаємовідносини*. За автором, неодмінно, «кожна автобіографічна спонтанна оповідь починається з введення оповідачем самого себе як носія біографії... Це завжди трапляється завдяки експозиції біографічних рамок з окремими пунктами зображення народження, батьківської домівки, братів та сестер» [3, С. 82] і т. п. Далі, оповідач, як правило надає оцінку своєму дитинству та відмічає передумови наступних біографічних процесів, що сформувалися саме цією біографічною обстановкою. Найпізніше з початку шкільного періоду в розповідях західноєвропейських інформантів, відмічає Шутце, можна вже простежити усвідомлений опис власної історії життя з урахуванням сучасної Я-ідентичності, наступний аналіз якої дозволить досліднику проаналізувати основні біографічні процеси (процесуальні структури у термінології автора) в житті респондента (див. нижче).

Поряд з носієм біографії, йде у своєму теоретизуванні Шутце далі, існують інші носії подій, що так чи інакше впливають на перебіг біографічних процесів у житті респондента. Носієм події, до речі, може виступити як будь-яка соціальна одиниця (і в цьому зв'язку вельми цікавими є «характерні інші» в розповіді респондента, особливо ті, хто розділяють певний біографічний процес у житті оповідача чи виступають у ролі референтної групи, тобто такої, до оцінок і поглядів якої оповідач ставить з повагою); так і неживі речі, як то: власне авто, домівка, картина – щось, що відіграватиме певну роль у житті оповідача і по відношенню до чого він вступатиме в символічну взаємодію. Насамкінець важливими носіями подій можуть виступати колективні соціальні одиниці, а саме: організації, групи (родина, коло друзів чи колег), соціальні рухи тощо. Як правило, цим носіям подій в оповіді респондента повинна бути надана певна характеристика за принципами контрастного співставлення та відкритої чи прихованої критики, а також описані соціальні відносини між ними та носієм біографії.

Іноді до носіїв подій переходить функція «носія історії», тобто між ним та носієм біографії відбувається певна дисоціація, що в першу чергу характерно для біографічної процесуальної структури, яка має назву «біографічної траєкторії» (див. нижче). Що стосується соціальних взаємовідносин, то їх встановлення, зміни та трансформації часто становлять центральну тематичну лінію оповіді й можуть бути такими, що існують як між носієм біографії та носіями подій, так і між носієм біографії та колективними соціальними об'єднаннями, в останньому випадку саме вони часто неусвідомлено для оповідача детермінують інші соціальні відносини. Але незалежно від того, скільки місця було відведено респондентом опису носіїв подій та власним з ними взаємостосункам, у спонтанній автобіографічній нарації оповідач завжди повертається до розповіді про себе самого як носія біографії.

Наступна когнітивна фігура за Шутце – це зв'язок подій та досвіду, утілений у *послідовності змін* біографічного стану носія біографії (послідовності біографічних процесів). Тут автор виходить з того, що перебіг подій та форми їх об'єднань знаходяться в системних відносинах одне до одного та створюють певну послідовність біографічних процесів у житті людини; у свою чергу, зміна біографічного стану людини неможлива без її уплітання в перебіг подій (у даному випадку немає значення якою є причина цієї зміни: соціальною, психологічною, фізіологічною чи якоюсь іншою), це є взаємопов'язані та взаємообумовлені феномени. В автобіографічній нарації зміна станів носія біографії (тобто біографічні події в житті респондента) відображаються в окремих частинах оповіді, її «самостійних сегментах», що об'єднані певною єдністю досвіду носія біографії, та мають формальну структуру, яка складається зі вступу, ядра й закінчення. Зі свого боку вступ та закінчення відіграють роль зчипки з попередніми та наступними сегментами оповіді та позначаються відповідними словами-маркерами, як то «потім», «тому що», «відтоді» і т. ін.

Сегменти нарративу далеко не завжди, навіть практично ніколи не йдуть хронологічно й тематично послідовно один за одним, вони змішані з описами, теоретизуваннями та аргументаціями оповідача, неупорядковані й іноді, на перший погляд, взаемовиключні, й майстерність інтерпретатора й аналітика полягатиме в тому, щоб після виокремлення цих нарративних сегментів віднайти об'єднані досвідом загальнобіографічної значущості супрасегментні частини нарративу, частини, що мають справу з певною *процесуальною структурою* життєвого досвіду, її *біографічною цілісністю* (див. нижче).

Повертаючись до структури автобіографічного нарративу треба відмітити, що в Шутце позначено два основні типи деталізації автобіографічної спонтанної оповіді – епохальний та драматичний – а також окрема «нульова» ступінь сегменту оповіді. Цей ступінь характерний для «цілісних» оповідей, де відсутнє зображення різних біографічних процесів, а замість цього вимальовується хронологічно упорядкований та тематично єдиний окремих відрізок життя. Така ситуація трапляється за умови двох головних причин: чи то при сильному фокусі інтерв'ю на якійсь окремій темі (й тоді респондент надає, наприклад, історію тільки свого сімейного життя, оминаючи увагою інші біографічні процеси), чи респонденту з інтерв'юєром бракує взаємної довіри й оповідь плине в офіційному ключі службової біографічної довідки. Що стосується означених вище основних типів деталізації, то при *епохальному* розгортанні автобіографічної оповіді наратор обмежується загальним зображенням центральних змін, та поміж ними – темпорально-упорядкованих, відносно стабіль-

них станів (епох) свого життя. У цьому випадку перспектива оповіді завжди біографічна, тобто орієнтована на загальний перебіг життя. У свою чергу, *драматичний тип* деталізації передбачає докладне сценічне зображення важливих вузлових пунктів змін біографічних процесів, з промальовкою часом найдрібніших деталей ситуацій, а перспектива розповіді направлена не тільки на перебіг минулих подій, але є переплетеною з процесами та переживанням сьогодення.

Ці *нарративні сегменти* (саме нарративні, тому що за Шутце, наголосимо ще раз, тільки у наративі дослідник може дослідити когнітивні фігури узагальнення досвіду) автор називає «головними частинами оповіді», поряд з якими існують також *описи* та аргументаційні, теоретичні та автобіографічні *коментарі*, що утворюють *побічні* та *фонові конструкції*. Так, описи здебільшого мають справу зі статичними фігурами та явищами, чи змальовують конкретні події, в яких брав участь оповідач. В останньому випадку їх автор називає також *сценами*, але при наявності принципових для респондента наслідків, що сталися після цієї події. Аргументації та теоретизування більшою мірою пов'язані з уявленнями, стереотипами, думками та настановами оповідача, декларуванням певних ідей, а також із розмірковуванням респондента над своїм власним життєвим шляхом. Ця саморефлексія має багато спільних рис та іноді співпадає з іншою частиною автобіографічного наративу інформанта, що має назву *автобіографічного коментаря*, який послуговує цілям підсумовуючого огляду й містить певні судження оціночного характеру. Найчастіше в наративі автобіографічний коментар з'являється тоді, коли оповідь торкається критичних періодів у житті інформанта й є розташованою наприкінці сегменту. У свою чергу ті чи інші коментарі можуть виступити в ролі як побічної, так і фонові конструкції автобіографічного наративу. *Фонова конструкція*, як правило, виникає внаслідок самокорекції інформанта задля поновлення правдоподібності (достовірності) чи відновлення хронологічної послідовності оповіді, а також для уточнення важливих деталей чи прояснення певної цілісності ситуації/феномена/явища, що мали значний вплив на життєву долю оповідача. Найчастіше фонові конструкції мають вигляд автобіографічного коментаря (але сам автобіографічний коментар не завжди є фоновією конструкцією, він може формувати також побічні конструкції, що мають другорядне, більш описове, ніж функціонально-пояснювальне значення), та у нормі, як наполягає Шютце, розташовується наприкінці *супрасегментного поєднання* – структурного елементу оповіді, що має більш високий, ніж нарративний сегмент, рівень.

Тут треба ще раз підкреслити, що в своїй методиці Фріц Шутце виходить з теоретичного посилу про існування достатньо суворого всеохоплюючого порядку конструювання вільного спонтанного наративу. Цей порядок виявляє себе, по-перше, в окремих нарративних одиницях (=сегментах), по-друге – в поєднаннях цих сегментів, по-третє – в самому наративі як цілісності. Крім того, за думкою Автора, існують певні динамічні принципи схематизації наративу, такі, завдяки яким спонтанна оповідь є упорядкованою, логічною, та має придатну для подальшого аналізу структуру. Цими принципами (вимогами й, навіть, «примушеннями») за Шутце є: 1) принцип деталізації, згідно з яким оповідач концентрується на докладному згадуванні перебігу індивідуально пережитих подій та їх взаємовпливів, 2) принцип конденсації, за яким головний фокус оповіді залишається таким, що охоплює певні процеси в житті, 3) принцип необхідної закінченості та упорядкованості нарративних сег-

ментів, завдяки якому кожна оповідна одиниця має чіткі початок і кінець та є вплетеною у ту чи іншу біографічну процесуальну структуру.

Між самостійними наративними сегментами оповіді, тобто її головними частинами, як було наголошено вище, в автобіографічній нарації існують зв'язки, що утворюють супрасегментні цілісності. Ці *супрасегментні наративні поєднання* охоплюють великі проміжки часу пережитого життя (на відміну від сегментів, що мають справу з більш короткими та менш впливовими фазами пережитого), в них домінує певна *процесуальна структура* автобіографічного досвіду. Найважливішою ознакою значущості для інформанта тієї чи іншої процесуальної структури є позиція, яку він займає по відношенню до неї, та в рамках якої усвідомлює послідовність минулих подій (пізніше замість «позиції» Шутце буде використовувати тільки термін «процесуальна біографічна структура» як категорію аналізу біографічної оповіді, див. [4]).

Цих позицій по відношенню до минулого (а також власне біографічних процесуальних структур) Шутце виділяє чотири, а саме: біографічну та інституціональну схему діяльності (вчинків), біографічні траєкторії та біографічні зміни (метаморфози). Так, *біографічна схема діяльності* відтворює такий перебіг подій, який, до певної міри, є свідомо запланованим та націленим на досягнення якоїсь конкретної мети, будь то успішна професійна кар'єра чи вдалий, на думку інформанта, шлюб. У цьому випадку стиль нарації є маркованим інтенціональними поєднаннями між наративних одиниць («для того, щоб з цим упоратись, я зроби(ла)в...»). *Інституціональна схема* передбачає неабиякий вплив нормативно визначених інституціональних взірців, що майже повністю підпорядковують індивідуальні інтенції й визначальним чином регулюють життя людини. В цьому випадку має значення організаційно-ретроспективний план *очікування* від індивіду саме таких дій та їх відповідності цим очікуванням. Категорії біографічних метаморфоз та біографічних траєкторій є більш складними й мають справу зі змінами, що трапляються в житті особи під впливом тих чи інших обставин, тобто охоплюють нелінійні, «ламані» перебіги біографічної оповіді. У разі *біографічної метаморфози* така зміна пов'язана з неочікуваною появою якоїсь креативної можливості, що повністю переінакшує погляд людини на власне життя й світ в цілому, певною мірою дезорієнтує індивіда в його відношенні до інших та себе самого. Стиль оповідання в цьому випадку маркований настирливими, але завжди безрезультатними спробами пригадування коли й як само виникла ця можливість, що суттєво змінила плин попереднього життя людини [4]. Категорія *біографічної траєкторії*, у свою чергу, охоплює біографічний процес довготривалого страждання, що поступово, але впевнено зміщується до центру повсякденного життя та біографічного самоусвідомлення оповідача. У рамках цієї процесуальної структури індивід перестає діяти у відповідності зі власними інтенціями, а вимушений реагувати на певні зовнішні сили, тим самим, втрачаючи контроль над ситуацією, він віддаляється від себе та інших. У цих випадках страждання може бути викликано як конкретною причиною (війна, голод, біль, страх), так і неможливістю змінити ситуацію, що виникла внаслідок цієї причини. Стиль оповідання тут є підпорядкованим логіці причинної усвідомленості («примушений цим я був вимушен(а)ий...») та презентаційному безладу наративного виконання, тобто самозупинкам у викладанні головної лінії оповідання та «втискуванням» історій, що мають функцію фонових (пояснюючих) констукцій.

Далі, наступною когнітивною фігурою упорядкування й узагальнення досвіду Шутце вважає *соціальні рамки*, а саме: ситуації взаємодії та діяльності, життєве оточення та соціальні світи людини. Так, за автором, усі зміни станів носія біографії та інших носіїв подій трапляються в соціальних рамках, що послугують структурною умовою для здійснення пов'язаних зі зміною процесів, їх сутнісним горизонтом. Для зображення цих соціальних рамок оповідач використовує дві основні стратегії: драматичну сценічну оповідь та систематичний опис, де сценічна оповідь більш емоційно та детально насичена й передбачає зображення, в першу чергу, ситуацій взаємодій та певної діяльності, систематичний опис частіше застосовується при повідомленні про оточення людини чи її уявлення про це оточення. Остання ж когнітивна фігура, за думкою німецького соціолога, – це *загальний образ історії життя*, який детермінує нарративну послідовність зображення усієї біографічної оповіді й утілюється в «автобіографічній тематизації» – куті зору оповідача, під яким він упорядковує елементи свого досвіду. Наприклад, респондент може бачити своє життя у повному розквіті, а може розглядати його як таке, що вже закінчується й попереду мало що траплятиметься, він може висвітлювати більшою мірою радісні чи цікаві моменти, а може зосередитися на трагічних обставинах власної історії, насамкінець (але не обов'язково наприкінці) оповідач підсумує своє життя певною «мораллю», тобто надасть оцінку чи то життю в цілому, чи його вузловим точкам зокрема.

Таким чином, якщо звести вищевикладене до певної формули, усвідомлення, упорядкування й репрезентація набутого досвіду в рамках автобіографічної спонтанної оповіді здійснюється за допомогою чотирьох головних когнітивних фігур узагальнення минулого: в цій оповіді будуть обов'язково задіяні респондент та його оточення (*носій біографії та інші носії подій*), їх життя не буде надано у вигляді нерухомої картини чи альбому статичних знімків, а буде викладено у його перебігу й змінах, (*послідовності змін біографічного стану носія біографії чи послідовності біографічних процесів*), ці зміни відбуватимуться не ізольовано, а у певному соціумі шляхом різноманітних, іноді вимушених й усвідомлених, іноді рутинних та неусвідомлених дій та взаємодій респондента з його оточенням (*соціальні рамки зміни станів носія біографії*), а ретроспективна суть автобіографії змусить оповідача всі ці події викласти під певним кутом зору, тобто підпорядкувати свій нарратив *загальному образу історії життя*.

Так само докладно та скрупульозно, виходячи з суворої упорядкованості автобіографічного нарративу, Фріц Шутце описує його безпосередній аналіз, що має бути здійснений поступово на підставі перерахованих вище категорій. Так, перший крок аналізу – *формальний аналіз тексту* – передбачає вичленування нарративних пасажів тексту з урахуванням елементів, що маркують рамки цих нарративних пасажів, тобто сигналізують про закінчення одного й початок нового сегменту оповіді (наприклад: «ну, відтоді я почав...», «ось так це й скінчилось» і т. ін.). Особлива увага при цьому приділяється таким елементам, що поєднують між собою окремі зображувані події, як то: індикатори причинної послідовності («потім», «для того, щоб», «тому що», «навпаки»), індикатори часу («ще», «вже», «тоді», «раптом»), індикатори недостатньої переконливості та відсутності необхідної додаткової деталізації тощо. Знаходження та фіксація останніх – а ними є довгі паузи, раптове зниження й навіть припинення оповіді, поправки самого себе з послідовними відходами-додатками для пояснення причин – є дуже важливими для наступного рівня аналізу, тому що, перериваючи плин вільного

нарративу, відіграють роль маркерів появи в оповіді чи то фонової конструкції, чи то автобіографічного коментаря (див. вище). Паралельно з цим виокремлюються інші, ненаративні сегменти оповіді, як то: опис, аргументація, теоретизування, розмірковування тощо, що також відіграють свою роль пізніше, на рівні аналізу знання.

Другий етап аналізу охоплює *структурний опис змісту* виділених нарративних уривків, тобто передбачає вичленування окремих, темпорально обмежених процесуальних структур життєвого шляху людини, про які вже також йшла мова вище, а саме: запланованих та реалізованих біографічних дій, усталених та інституційно обумовлених фаз життя, незапланованих та неочікуваних змін позитивного кшталту, що призводять до певної переорієнтації життєвих настанов, незапланованого втручання «зовнішніх обставин» та послідуючого за ними довготривалого періоду страждання.

Третій крок аналізу підсумовує результати структурного опису змісту *аналітичною абстракцією*. Відштовхуючись від попередньо виділених сегментів та їх структурної систематизації, виробляється біографічна цілісність, тобто загальна організація біографії у вигляді біографічної послідовності процесуальних структур життєвого досвіду у відповідності до окремих етапів життя з урахуванням домінуючих у теперішній час процесуальних структур.

Наступний четвертий рівень роботи з текстом інтерв'ю передбачає *аналіз знання* – пояснення теоретичних аргументативних розмірковувань оповідача відносно власної історії життя та своєї ідентичності. Основою тут послуговують як ненаративні пасажі перших двох частин інтерв'ю (нарративної на нарративно-уточнюючої), так і останньої аргументативно-абстрактної частини. Очевидно, що цей етап є абсолютно неможливим без урахування проінтерпретованих раніше біографічних рамок подій: виділеного й узагальненого нашарування досвіду та зміни процесуальних структур біографії з урахуванням їх функцій орієнтації, переробки, пояснення, легітимації, стирання пам'яті та витискування. Інакше кажучи, без знання впливу життєвого досвіду на розробку власного теоретичного знання носія біографії неможливим постає визначення цінності автобіографічних теорій для оповідача.

На цьому, завершивши аналіз окремого випадку одиничного інтерв'ю, за методикою Ф. Шутце, пропонується перехід до *контрастного співставлення* різних текстів інтерв'ю за логікою мінімального та максимального контрасту. У випадку усно-історичного дослідження, сфокусованого, наприклад, на вивченні впливу окремого періоду на подальше життя й досвід респондента (як у нашому випадку – часу перебування на примусових роботах в нацистській Німеччині) мінімально контрастні випадки об'єднують групи текстів тих оповідачів, хто пройшов схожий шлях депортування/перебування/повернення додому, максимально контрастні – тексти з викладеним досвідом, що є подібним у якоїсь одній складовій. Результатом цього співставлення поставатиме виділення альтернативних типів (категорій) впливу набутого досвіду на біографічні процеси в житті оповідача, тобто адекватне визначення теоретичних варіацій досліджуваного феномену.

Ці теоретичні варіації в систематичному взаємовідношенні одна до одної на завершальному етапі аналізу втілюватимуться в *теоретичній моделі* – моделі специфічних видів життєвих шляхів (їхніх фаз, умов та проблемних сфер) окремої групи індивідів.

Література:

1. Schütze, Fritz. Zur Hervorlockung und Analyse von Erzählungen thematisch relevanter Geschichten im Rahmen soziologischer Feldforschung // Arbeitsgruppe Bielefelder Soziologen: Kommunikative Sozialforschung, Munich: Fink, 1976 – S. 159-260.
2. Schütze, Fritz. Biographieforschung und narratives Interview // Neue Praxis, 1983 – №3. – S. 283-293.
3. Schütze, Fritz. Kognitive Figuren des autobiographischen Stegreiferzählens // Kohli, Martin; Robert, Günther (Hg.): Biographie und soziale Wirklichkeit, Stuttgart: Metzler, 1984. – S. 78-117.
4. Pressure and guilt: war experiences of a young German soldier and their biographical implications // International Sociology. – 1992. – Vol.7. – p. 187-208.
5. Rosenthal, Gabriele. Biographical method – biographical research // Seale Clive, Giampietro Gobo, Jaber F. Gubrium, and David Silverman (eds.). Qualitative Research Practice. – London: SAGE Publications, 2004. – pp. 48-64.
6. Rosenthal, Gabriele. The Healing Effects of Storytelling: On the Conditions of Curative Storytelling in the Context of Research and Counseling // Qualitative Inquiry. – 2003. – Volume 9. – №6 – pp. 915-933.

Г. Г. Гринченко

Проведение и анализ автобиографического нарративного интервью: метод Фрица Шютце.

В данной статье изложены этапы проведения и анализа автобиографического нарративного интервью по методу немецкого социолога Фрица Шютце. Особое внимание уделено особенностям анализа интервью и специфике использования терминов, предложенных Ф. Шютце, при проведении устно-исторического исследования.

Ключевые слова: автобиографическое нарративного интервью, когнитивные фигуры, биографические процессуальные структуры.

G. G. Grinchenko

Interviewing and Analysis of Autobiographical Narrative Interview: Method of Fritz Schuetze.

This paper is devoted to the phases of interviewing and subsequent analysis of autobiographical narrative interview, proposed by German sociologist Fritz Schuetze. Particular attention is given to the peculiarities of analysis and specificity of F. Schuetze's terminology in frameworks of oral history research.

Keywords: autobiographical narrative interview, cognitive figures, structural processes of biography.